16. Cherba V., Topol H. & Mushkatorova D. Prychyny osvitnikh mihratsii ukrainskykh studentiv za kordon [The reasons of educational migrations of Ukrainian students abroad]. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2017. № 12 (5017). S. 68–72 (in Ukrainian).
17. W Polsce studiuje 57 119 studentów zagranicznych ze 157 krajów. Fundacja Edukacyjna "Perspektywy". URL: http://www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=2899:w-polsce-studiuje-57-119 studentowzagranicznych-ze-157-krajow&catid=22&Itemid=119.
18. Stadnyi Ye. Ukrainske studentstvo za kordonom: dani do 2017/18 navchalnoho roku [Ukrainian Students Abroad: Data Up to 2017/18 of the Academic Year.]. URL: https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku (in Ukrainian).

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Studies, №2(109), pp. 35-39(2019)
УДК 340.132.2+342.731(430)"14/15"
DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2195/2019/1.109-7

ISSN 1728-2195
© Taras Shevchenko National University of Kyiv, Publishing center "Kyiv University", 2019

Ю. Цвєткова, канд. юрид. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0001-7557-7048
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОІМПЕРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО СВОБОДУ ВІРОСПОВІДАННЯ В ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТАХ СВЯЩЕННОЇ РИМСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НІМЕЦЬКОЇ НАЦІЇ В XV–XVI СТ.

Проаналізовано особливості застосування актів райхстагів та імператорів Священної Римської імперії, що врегульовували відносини зі сповідання утраквізму, лютеранства та кальвінізму в XV – середині XVI ст., зокрема едикту Вормського райхстагу 1521 р., едикту Шпайєрського райхстагу 1526 р., едикту II Шпайєрського райхстагу 1529 р., Шпайєрського протесту 1529 р., едикту Аугсбурзького райхстагу 1530 р., Нюрнберзького релігійного миру 1532 р., актів Шпайєрських райхстагів 1542 та 1544 рр, Пасауського договору 1552 р. Аугсбурзького акта 1555 р. разом із Декларацією Фердинанда, Празьких компактатів 1436 р., підписаних імператором Сигізмундом, рецесу Карла V 1530 р., Аугсбурзьких та Лепцизьких інтеримів 1548 р., підписаних Карлом V.

Практичну реалізованість загальноімперського законодавства запропоновано оцінювати через розгляд публічно-правових і приватно-правових явищ у сфері свободи віросповідання на теренах різних за релігійними уподобаннями федеративних суб'єктів імперії в період становлення Реформації та зародження Контрреформації. Історичні явища, особливості правового менталітету, конкретні правові казуси, акти місцевого законодавства князів, міських рад, бургомістрів та їхнє правозастосування на практиці аналізуються за допомогою історичного, діалектичного, порівняльно-правового, формально-юридичного, телеологічного методів і методів аналізу та синтезу тощо.

На підставі цього формулюються висновки, що суперечливість імперського законодавства з регулювання правового статусу нової конфесії та її вірян призвела до поширення стосовно цього інституту правового нігілізму у суб'єктів федерації, що збільшило відцентрові сили у Священній Римській імперії німецької нації (СРІНН) та створило загрозу її існуванню як цілісної держави. Імператор та католицьке лобі навіть після їхньої перемоги у Шмалькальденській війні оцінили розмах приватно-правового та публічно-правового реального регулювання інституту свободи віросповідання на територіях окремих суб'єктів імперії. Поступки, на які вони погодилися, у підсумку створили парадоксальну суспільно-правову та державно-політичну дихотомію, за якою затвердження свободи віросповідання, з одного боку, підсилювали місцеві органи та таким чином збільшували децентралізацію влади в СРІНН, а з іншого боку – сприяли цілісності імперії та недопущення її розколу в цей період, довели на практиці можливість утримати її разом через особистісні поступки владних осіб на користь загальним суспільним інтересам.

Ключові слова: Реформація, Контрреформація, федералізм, права і свободи людини, Вормський едикт 1521 р., Шпайєрський протест 1529 р.

Вступ. Кожна держава та її суспільство обов'язково зіштовхується із проблемою правозастосувального співвідношення промульгованої та затвердженої у загальнодержавному законодавстві правової норми і її подальшої реалізації у практичних правовідносинах. Особливо гостро проблематика реалізації центрального законодавства постає для держав із складним територіальним устроєм або наявними автономними включеннями. Тема застосування державних правових норм, що регулюють релігійні правовідносини в такому аспекті, додатково ускладнюється при наявності загальнодержавної (чи центральнодержавної) релігії та інших конфесій, що масово сповідуються на периферії чи на теренах адміністративно-територіальних утворень. У сучасних умовах складної ситуації як з особливостями територіального устрою в Україні, так і з її релігійною політикою, дослідження як успішного, так і невдалого досвіду інших держав із розв'язання таких правових казусів дасть можливість вітчизняним юристам і політикам знайти оптимальний шлях розвитку.

Як у вітчизняній, так й у закордонній літературі існують дослідження, присвячені вивченню релігійної ситуації на теренах СРІНН. Зазвичай це історичні праці, які розглядають історичні обставини, хід подій, культурні та філософські особливості зазначеного періоду. Не заперечуючи наукової ґрунтовності праць таких істориків та політологів, як В. Ванечек, С. Дятлов, Ю. Івонін, С. Каріков, І. Кубай, Ю. Некрасов, Н. Подоляк, М. Смірін, Т. Таценко, Ф. Шафф, слід відзначити брак правового аналізу реалізації свободи віросповідання на теренах окремих суб'єктів федерації СРІНН у контексті виконання на місцях відповідного загальноімперського законодавства.

Мета статті – визначити практичну реалізованість загальноімперського законодавства СРІНН, присвяченого регулюванню свободи віросповідання у XV – середині XVI ст. Досягнення зазначеної мети можливе через виконання завдань із розгляду публічно-правових і приватно-правових явищ у сфері свободи віросповідання на теренах різних за релігійними уподобаннями федеративних суб'єктів імперії. Предметом дослідження статті є правовідносини, що виникали через реалізацію загальноімперського законодавства про свободу віросповідання в окремих суб'єктах СРІНН в XV–XVI ст.

© Цвєткова Ю., 2019

Об'єкт дослідження статті – інститут свободи віросповідання в Священній Римській імперії німецької нації.

Для досягнення поставленої мети використовувалися загально-філософські та спеціально-юридичні методи наукового пізнання, зокрема такі, як методи аналізу та синтезу, діалектичний, історичний, порівняльно-правовий, формально-юридичний, логічний метод, метод правової екстраполяції та ін.

Виклад основного матеріалу. Федеральна та дуже децентралізована система органів влади та державної організації СРІНН часто призводила до того, що рішення вищих державних органів, навіть тих, у яких було забезпечене представництво територіальних громад, на практиці на теренах окремих суб'єктів федерації реалізовувалося частково. У значній мірі це стосувалося і правових норм, що мали врегульовувати релігійні правовідносини.

Основними нормативно-правовими актами загальноімперського законодавства в період XV – середини XVI ст. були рішення імперських райхстагів та, у значно менш частих випадках одноосібні акти імператора. Зокрема, до першої групи слід віднести едикт Вормського райхстагу 1521 р., едикт Шпайєрського райхстагу 1526 р., едикт II Шпайєрського райхстагу 1529 р., Шпайєрський протест 1529 р., едикт Аугсбурзького райхстагу 1530 р., Нюрнберзький релігійний мир 1532 р., акти Шпайєрських райхстагів 1542 та 1544 рр., Пасауський договір 1552 р. та визначний Аугсбурзький акт 1555 р. разом із Декларацією Фердинанда. До другої групи можна внести Празькі компактати 1436 р., підписані імператором Сигізмундом, рецес Карла V 1530 р., Аугсбурзький та Лепцизький інтерими 1548 р., підписані Карлом V [1]. Аналіз реального виконання правових актів загальноімперського законодавства у суб'єктах федерації в описуваний період демонструє картину максимальної свободи волевиявлення територіальних органів.

Публічно-правова сфера правозастосування. У сфері публічного правозастосування цих норм усіх територіальних суб'єктів СРІНН можна поділити на три групи. Представники першої відкрито ігнорували загальноімперські акти, що забороняли сповідування протестантизму. Представники другої групи виконували ці акти частково, або ж формально робили дії, що мали б продемонструвати готовність підкоритися цим правовим нормам, але не впроваджували їх у реальність та не врегульовували ними правовідносини на своїх територіях. Представники третьої групи впроваджували на своїй території акти, що забороняли свободу віросповідання та мовчазно ігнорували акти, які б визнавали за протестантами певні права.

Найяскравішим представником першої групи було Чеське королівство, що практично повністю ігнорувало загальноімперське законодавство стосовно протестантів, мотивуючи це наявністю в себе власних привілеїв утраквістам, які хоч і формально не визнавалися лютеранами чи кальвіністами, але за змістом своїх догм та обрядів безперечно не відносилися до католиків. Додаткову гарантію привілеям протестантів на чеських землях надавали традиційні передвиборчі капітуляції імператорів при обійманні ними Чеської корони, що регулярно надавалися протягом XV ст. [2, с. 77], та власна система місцевих державних органів, яка більш ніж на 2/3 складалася з утраквістів. Однак і становище католицької меншості на чеських землях було достатньо толерантним. З одного боку, їхні права захищав правитель-католик, а з іншого – рівноправність католиків та протестантів тут забезпечувалася Їглавськими компактатами 1436 р., проголошеними королем-утраквістом Їржем Подебрадським [3, с. 10].

Серед центральних імперських земель до цієї ж групи входили Саксонія, Бранденбург, Гесен, Брауншвейг-Люнебург та деякі інші, правителі яких беззастережно висловили свою підтримку протестантизму.

Так, центральне місто Саксонії Віттенберг уже у 1521 р. ухвалює "Новий статут міста Віттенбергу", у якому прямим текстом прописується конфіскація церковних земель та передача світській владі функції соціального забезпечення та стягування відповідних податків до міського бюджету замість церковного [4, с. 297–298].

Цікавою була правова ситуація щодо протестантизму у Саксонії із приходом до влади у 1547 р. Моріца Веттіна Саксонського. Прихильність імператора та масове лютеранство підданих призвели до того, що Моріц відкрито відмовився поширювати на своїх землях Аугсбурзький інтерим та домігся звільнення з імператорського полону протестантів Йоганна Фрідріха Ернестіна Веттіна та Філіппа Гесенського. За часів його правління в Саксонії відкрито відбувалося лютеранське богослужіння, працювали школи й університети, де викладалося протестантське вчення [5]. Лютеранин за віросповіданням, Моріц відкрито підтримав імператора та католиків у Шмалькальденській війні, продемонструвавши, що релігійні переконання можуть бути не пов'язані із вірністю католицькому правителю та інтересам цілісності імперії. По суті, він не тільки першим серед німецьких князів своїми вчинками заявив, що бути протестантом не значить бути заколотником, але й розмежував поняття віросповідання та вірного підданства. І хоча протестантські князі вважали його зрадником, насправді він своїм прикладом зробив величезний крок до формування концепції відокремлення церкви від держави.

Уже в 1528 р. відкрито протестантським проголосив себе Брауншвейг. За його церковним статутом авторства Й. Бугенхагена проголошувалося панування Євангелічної церкви, її співпраця з державною світською владою та фактична залежність від останньої. Місцева влада не тільки мала право контролювати фінансове забезпечення церкви та соціальної сфери, а й напряму, погоджуючись тільки із громадою, затверджувала священиків і вимагала від них підзвітності [6]. Вормський едикт, II Шпайєрський едикт, інтерим та рецеси тут не виконувалися.

Швидко своє позитивне ставлення до протестантизму оприлюднює Мекленбург. Герцог Генріх V Мекленбурзький під впливом свого наставника Конрада Пегеля переписується з М. Лютером, приймає його проповідників. Населення масово переходить у лютеранство і вже в 1521 р. магістрат віддає церковні посади лютеранам, а місцеві францисканські монастирі трансформуються у протестантські громади [7, с. 490]. Чітке виконання імперських актів про недопущення поширення праць Лютера підтримує спочатку Рада Ганзи, видаючи в 1525 р. вимогу контролювати друкарів, але населення виступає проти цього настільки активно, що вже через півроку цей указ скасовується [7, с. 491]. У 1534 р. в Ростоці серед органів місцевої влади створюється "Комітет 64-х", що складається із дрібних міщан-протестантів, які не тільки домоглися від прокатолицького вищого магістрату міста усунути католицьке духовенство від кафедр, а й зробити опис церковного майна регіону для подальшої секуляризації [7, с. 492–493]. На останнє католицький магістрат погодився із великим задоволенням,

адже, як зазначав М. Лютер "найзапекліші католики схвалюють протестантизм, коли йдеться про секуляризацію церковного майна" [2, с. 54].

Ближче до середини XVI ст. випадки публічно-правового відкритого невизнання суб'єктами федерації імперського законодавства, що обмежувало свободу віросповідання, стали ще яскравішими. Так, уряд Гесену на чолі з регентом Симоном Бінгом відмовився визнати рішення свого ландграфа Філіпа про реалізацію на теренах графства Аугсбурзького інтериму [8, с. 95]. Філіп Гесенський у цей момент перебував під арештом в імператора, й уряд Бінга проголосив про його тимчасову недієздатність як правителя.

До другої групи земель дуже часто входили великі міста (імперські чи вільні) та промислові центри, які симпатизували протестантизму, але не були готові йти на відкритий конфлікт з імператором та Католицькою церквою. Наприклад, Аугсбург, який традиційно вважався католицьким містом, до 1533 р. підтримував Швабський союз та імператора, створив у власному місцевому законодавстві прихований захисний механізм для протестантів, звільняючи їх від католицької клятви при сплаті певного податку. Тут також були ухвалені рішення про нагляд за бідними та контроль містом соціальних видатків, а в 1525 р. і про централізований збір милостині [9, с. 114–116], що є традиційно протестантським підходом до зазначених питань та напряму суперечить католицькій догмі. Однак і вимоги Вормського едикту тут нехай частково, але виконувалися, адже друк перевіряла цензурна комісія, а протестантських проповідників виганяли з міста (як це було з Шилінгом у 1524 р.). Часто як радикальність Аугсбургу дослідники згадують страту очільників протестантського повстання 1524–1525 рр. [9, с. 122–124]. Однак, на нашу думку, релігійний аспект тут може бути вторинним, адже повстання це було озброєним, супроводжувалося масовими безладами, погромами та навіть убивствами. У такій ситуації обвинувачення могло спиратися не так на релігійні приводи повсталих, як на загальну завдану місту шкоду, і не може однозначно тлумачитися як релігійне переслідування. Ця думка може бути підтверджена тим, що коли врешті-решт активна фаза повстання закінчилася, а його прихильники перейшли від погромів до дрібного хуліганства в церквах та організації публічних шлюбів священиків, магістрат їх тільки штрафував [9, с. 125]. Короткочасний вступ Аугсбургу до Шмалькальденського союзу у 1536–1548 рр. є підтвердженням того, що протестанти в місті не тільки відкрито демонстрували свої погляди, але й змогли сформувати у міській раді (яка прийняла відповідне рішення голосуванням) власне лобі. Однак статус імперського міста, підвладного імператору, все одно привів до рекатолизації, закріпленої указом Карла V у 1548 р. [9, с. 135].

Деякі католицькі князі, хоча й самі не змінюють віру, дозволяють протестантські проповіді у своїх володіннях. Особливо вражає така політика у князів-священиків, наприклад архієпископів Германа Кельнського та Альбрехта Майнцького [10, с. 26]. зазначені дії є свідченням, з одного боку, величезної популярності протестантських ідей серед населення цих земель, а з іншого – глибокою теологічною обґрунтованістю ідей Лютера, яка знаходила відгук та рацію навіть у вищих католицьких ієрархів.

Уряди та правителі земель, що входили до третьої групи, також були активними у своїх діяннях. Георг Бородатий Веттін Альбертін, герцог Саксонії з 1500 по 1539 р. був категоричним супротивником Реформації, прискіпливо наглядав за виконанням на своїх землях Вормського едикту, виганяв лютеран зі своїх земель, контролював друк і продаж літератури [11, с. 343]. Вільгельм IV Віттельсбах Баварський у 1522 р. видав І Баварський релігійний мандат, яким повністю підтримав Вормський едикт. Під його правлінням у Баварії відбувалися суворі репресії й у 1527 р. навіть було спалено на вогнищі лютеранських проповідників [2, с. 80].

Приватно-правова сфера правозастосування. Приватно-правові вияви свободи віросповідання на землях СРІНН, як і в інших державах, можна спостерігати за суспільними явищами, історичними даними, опосередкованими (з погляду правового регулювання) подіями та вибудовуваними через дедуктивні конструкції.

Парадоксально, але найочевидніше приватно-правові явища свободи віросповідання спостерігаються в цей період у тих суб'єктах федерації, у яких виконання репресивного для протестантів імперського законодавства відбувається старанніше. Наприклад, до 1533 р. розвиток протестантизму в де-юре католицькому Аугсбурзі можна прослідкувати за випадками іконоборського руху та шлюбами священиків [9, с. 125]. Однак свідчення про масовість цього процесу надає нам можливість визначити: сповідників нової конфесії було настільки багато, що органи влади не могли застосувати до них серйозні репресивні заходи, як це було передбачено Вормським едиктом. Штрафи, які накладали на погромників католицьких церков, можна витлумачити як загальноприйнятий цивільно-правовий спосіб відшкодування завданої шкоди внаслідок протиправних дій, абсолютно природний у міщанському суспільстві. Випадок же вигнання проповідника Шилінга у серпні 1524 р. [9, с. 122–124], хоча й відповідає вимогам імперського законодавства, у дійсності сприймається як свідчення повністю розвиненої сфери приватно-правових відносин свободи віросповідання, адже за весь період був вигнаний усього лише один проповідник, і навіть цей акт призвів до розгортання масових заворушень. Іншими словами, протестантизм на рівні приватно-правової сфери в Аугсбурзі був розвинений, інші, менш яскраві та радикальні проповідники працювали всупереч вказівкам місцевої влади, а остання мовчазно це допускала.

На приватно-правовому рівні розвиток протестантських ідей був популярним у герцогстві Мекленбурзькому задовго до офіційного переходу в лютеранство герцога Генріха V у 1532 р. Так, уже за часів ярого католика Магнуса II наприкінці XV ст. в Мекленбурзькому та Ростоцькому університетах викладають протестанти Ніколаус Рутце та Конрад Пегель. Причому останнього навіть запрошують учителювати для дітей герцога [7, с. 489]. Згодом, у 1528 р., при розпорядженні магістрату Ростоку про вигнання з міста протестантського проповідника Й. Слютера, серед населення починаються заворушення [7, с. 491], що є свідченням масовості й активності прихильників забороненої на той час конфесії.

Цікавою ситуація з регулюванням свободи віросповідання на приватно-правовому рівні сформувалася в Чеському королівстві. Після масового переходу мешканців цих земель у гуситський утраквізм та їхню легалізацію численними актами місцевого сейму, у статусі релігійної меншості опинилися прихильники радикального релігійного підходу таборитів, до яких згодом приєдналися анабаптисти – так звана Громада чеських

братів (нім. Böhmische Brüder; чеськ. Jednota bratrská). Незважаючи на їхні яскраво протестантські погляди, за правовим статусом їх не прирівняли до лютеран, як це було зроблено з утраквістами, а отже, законного захисту своїх прав вони не мали. Усе ж громада вільно проіснувала протягом століття, маючи компактне проживання, відкриваючи молільні та школи, аж доки не увійшла в конфлікт із Фердинандом I через відмову постачати йому війська та подальшу активну участь у Повстанні чеських станів 1547 р. У підсумку відомий своєю відносною релігійною поміркованістю Фердинанд I організував на них тиск і примусив залишити свій домен [12, с. 145]. І хоча тут репресії відбувалися чітко за релігійною ознакою, причиною їх запровадження, на нашу думку, була цивільна непокора.

Масове вигнання протестантів із Саксонії із часів правління там Георга Бородатого та із Баварії Вільгельма IV Віттельсбаха теж є опосередкованим свідченням поширення на цих землях протестантизму на приватно-правовому рівні. Адже розмах репресивної політики згаданих правителів свідчить про велику кількість представників цієї конфесії, які проживали там напередодні.

Висновки. Реформацію у СРІНН на нашу думку слід сприймати значно ширше, ніж просто появу нової конфесії та релігійні перетворення в суспільстві. Зміни у релігійних поглядах завдали величезного впливу на трансформацію правового менталітету як правлячої верхівки суспільства, так і усіх інших прошарків та поставили нові стандарти існування імперії як федеративного утворення та її правової системи.

Суперечливість імперського законодавства щодо регулювання правового статусу нової конфесії та її вірян призвела до поширення, щонайменше щодо цього інституту, правового нігілізму в суб'єктів федерації, що збільшило відцентрові сили в СРІНН та створило загрозу її існуванню як цілісної держави. Імператор і католицьке лобі навіть після їхньої перемоги у Шмалькальденській війні оцінили розмах приватно-правового та публічно-правового реального регулювання інституту свободи віросповідання на територіях окремих суб'єктів імперії. Поступки, на які вони погодилися у підсумку створили парадоксальну суспільно-правову та державно-політичну дихотомію, за якою затвердження свободи віросповідання, з одного боку, підсилювали місцеві органи та таким чином збільшували децентралізацію влади в СРІНН, а з іншого – сприяли цілісності імперії та недопущення її розколу в цей період, довели на практиці можливість утримати її разом через особистісні поступки владних осіб на користь загальним суспільним інтересам.

Список використаних джерел:

1. Цвєткова Ю.В. Правові загальноімперські акти, що врегульовували свободу віросповідання в Священній Римській імперії на першому етапі поширення лютеранства. *Eurasian Academic Research Journal.* 2018. № 6 (24). С. 46–52
2. Бецольд Ф. фон. Исторія Реформаціи въ Германіи. Санкт-Петербург: Изд. Пантелеева, 1900. Т. 2. 390 с.
3. Кубай Т.М. Вплив гуситської революції на інституційні та етнонаціональні процеси в Чеських землях наприкінці XIV – у першій половині XVI ст.: автореф. дис. … канд. політ. наук: 23.00.02. Чернівці, 2008. 20 с.
4. Дятлов В.О. "В ім'я Бога і загального добра". Нижчі верстви населення німецького міста і Реформація. Чернігів: Сіверянська думка, 1997. 351 с.
5. Кариков С.А. Предпосылки и последствия Шмалькальденской войны в творчестве Виттенбергских реформаторов. *Вестник РГГУ "История. Филология. Культурология. Востоковедение"*. 2014. № 13 (135). С. 103–110.
6. Каріков С.А. Реформація і становлення євангелічної церкви та школи у Брауншвейзі (1517-1555 рр.): автореф. дис. … канд. іст. наук. Харків, 2006. 19 с.
7. Подоляк Н. Реформація в Мекленбурзі: міста, князі, Ганза. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 1998. № 5. С. 489–494.
8. Таценко Т.Н. Государь и его служащие в Германии XVI в. К истории формирования чиновничества. *Петербургский исторический журнал*. 2015. № 4. С. 69–98.
9. Некрасов Ю.К. К проблеме генезиса немецкой буржуазии XV – XVI вв. (По мат. имперского города Аугсбурга). *Проблемы германской истории. Ученые записки Гос. пед. ин-та*. Вып. 1, т. 518. С. 89–156. 1978
10. Евдокимова А.А. Имперские амбиции Карла V Габсбурга (1519–1556). *Вестник Башкирского университета. Древний мир и Средние века*. 2005. № 1. С. 24–27
11. Шафф Ф. История христианской церкви. Санкт-Петербург: Библия для всех, 2009. Т. VII. 470 с.
12. Лаптева Л.П. Письменные источники по истории Чехии периода феодализма. Москва: Изд. Московского ун-та, 1985. 197 с.

Received: 19/05/2019
1st Revision: 21/08/2019
Accepted: 20/09/2019

Yu. Tsvietkova, PhD. in Law, docent (assistant professor)
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE IMPLEMENTATION OF THE WHOLE-EMPIRE LEGISLATION REGULATING THE FREEDOM OF FAITH IN THE HOLY ROMAN EMPIRE'S SUBJECTS IN THE 15-16th CENTURIES

The article aims to analyse the peculiarities of implementation of the Reichstags' and Emperor' acts which concern the legal relations of the Utraquism, Lutheran and Calvinism proceeding. These are the Act of the Diet of Worms 1521, the Act of the Diet of Speyer 1526, the Act of the Diet of Speyer 1529, the Speyer Protest Act 1529, the Act of the Diet of Augsburg 1530, the Religious Peace Treaty of Nuremberg 1532, the Acts of the Diets of Speyer 1542 and 1544, the Treaty of Passau 1552, the Treaty of Augsburg 1555 with the Declaratio Fernandea, the Prague Compactata 1436 signed by the Emperor Sigismund, Charles V Habsburg recess 1530, interim of Augsburg and Leipzig 1548 signed by Charles V.

The article evaluates the depth of the whole-empire legislation practical implementation through the review of public-legal and private-legal freedom of faith phenomena which took place on the territories of the Imperial subjects practising different faith during the Reformation and the Counterreformation arousal. The historical, dialectical, comparative, formal, teleological methods as well as the methods of analysis and synthesis are applied to analyse historical events, legal mentalities peculiarities, definite legal causes, local legislation acts authorised by princes, magistrates, burgomasters.

Based on the abovementioned, the author comes to certain conclusions. The contradictory nature of the central empire legislation on about the new confession and the legal status of its believers led to the spreading of the legal nihilism on the imperial subjects' territories. This nihilism strengthened the centrifugal processes in the Holy Roman Empire creating the threat to the state unity and integrity.

Despite their victory in Shmalkalden war, the emperor and the catholic lobby realized the real scope of public and private regulation of the freedom of faith legal institute, taking place on the territories of the Empire's subjects.

Their concessions they made resulted in the creation of a paradoxical social-legal and state-political dichotomy. On the one hand, granting the freedom of faith empowered local governments and increased decentralization of the Holy Roman Empire, and on the other hand it contributed to its unity and stopped the splitting processes. It has practically proved that personal concessions on common interests could hold the Empire solid.

Keywords: the Reformation, the Counter-Reformation, federalism, rights and liberties of a person, the Edict of Worms 1521, the Protest at Speyer 1529.

References:

1. Tsvietkova Y.V. Pravovi zagalnoimperski akty, scho vreguliovuvaly svobodu virospovidannia v Svyaschenniy Rymskiy imperii na pershomu etapi poshyrennia luteranstva. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. № 6 (24). P. 46–52.
2. Betsold F. fon. Istoriya Reformatsii v Germanii. Sankt-Peterburg: Izd-vo Panteleeva, 1900. V.2.
3. Kubai T.M. Vplyv gusytskoi revolutsii na institutsiyni ta etnonatsionalny protsesy v Cheskyh zemlyah naprykintsi XIV – u pershii polovyne XVI st. : avtoref. Chernivtsi, 2008.
4. Dyatlov V.O. "V im'ya Boga i zagalnogo dobra". Nyzhchi verstvy naselennya nimetskogo mista i reformatsiya. Chernigiv: Siveryanska dumka, 1997. P. 15–25.
5. Karikov S.A. Predposylki i posledsviya Shmalkaldenskoi voiny v tvorchestve Vittenbergskih reformatorov. *Vestnik RGGU. Istoriya. Filologiya. Kulturologiya. Vostokovedenie*. 2014. №13 (135). P. 103–110.
6. Karikov S.A. Reformatsiya i stanovlennya evangelichnoi tserkvy ta shkoly u Braunshveizi (1517–1555 rr.) : avtoref. Kharkiv, 2006.
7. Podolyak N. Reformatsiya v Meklenburzi: mista, knyazi, Ganza. Ukraina: kulturna spadschyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. Lviv, 1998. № 5. P. 489–494.
8. Tatsenko T.N. Gosudar I ego sluzhaschie v Germanii XVI v. K istorii formirovaniya chinovnichestva. *Peterburgskiy istoricheskiy zhurnal*. 2015. № 4. P. 69–98.
9. Nekrasov Yu.K. K probleme genezisa nemetskoi burzhuazii XV – XVI vv. (Po materialam imperskogo goroda Augsburga). *Problemy germanskoi istorii. Uchenye zapiski Gos. ped. instituta*. 1978. V. 518, vyp. 1. P. 122–124.
10. Evdokimova, A.A. Imperskie ambitsii Karla V Gabsburga (1519–1556). *Vestnik Bashkirskogo universiteta. Drevniy mir i Srednie veka*. 2005. №1. P. 24–27.
11. Shaff F. Istoriya hristianskoi tserkvi. V. VIII. Sankt-Peterburg: Bibliya dlya vseh, 2012.
12. Lapteva L.P. Pismennye istochniki po istorii Chekhii perioda feodalizma. Moskva: Izd-vo Moskovskogo un-ta, 1985.